

DOI: 10.32347/2786-7269.2023.3.23-34

УДК 711.1

Зозуляк В.А.,

valeriazoz61@gmail.com, ORCID: 0009-0007-0236-558X,

Короткова Т.М., kotasya@ukr.net, ORCID: 0000-0002-8375-569X,

доктор архітектури, професор Яценко В.О.,

viktoryathenko@ukr.net, ORCID: 0000-0002-6054-729X,

Київський національний університет будівництва і архітектури

КОНЦЕПЦІЯ СОЦІОЛОГІЗАЦІЇ ВІДБУДОВИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЗОНИ смт БОРОДЯНКА

Зроблена спроба поглянути на біль завдану одному з багатьох поселень та знайти шляхи і методи його загоїти, вилікувати рани нанесені військовими діями. Аналіз багатосторічної історії народу України, виявив, що головним аргументом у всі часи була національна гордість, сила, бажання волі, любов до природи, праці та повага і пам'ять до своїх предків, збереження всіх надбань які залишені нащадкам. Погляд на характер руйнації змушує архітекторів шукати нові підходи процесів відновлення. І саме міцність суспільних відносин українського народу мабуть може бути новою концепцією соціалізації процесів відбудови, особливо територій де проявились всі риси народу це громадські простори, яким в даному випадку є центральна частина селища Бородянка.

Ключові слова: концепція; руйнація; історія; територіальна громада; селище; ресурсний потенціал; функціональне зонування.

Вступ. Руйнування завданні військовою агресією «сусідньої» країни є настільки страшні, жорстокі і нелюдяні, що важко не те, що описати, а навіть уявити людині 20-21 століття. Суцільні руйнування, вбивства, сльози, понівеченість, яких Україна не зазнавала багато століть знову повернулись.

Як і багато раз в історії, народ витримає, відбудує країну, волю та право на повноцінне життя для майбутніх поколінь.

Мабуть можна було б ще багато говорити тому, що лють переповнює кожну людину, яка вважає себе українцем, але надія на мирне закінчення все ж таки в нас твердне, як ніколи. І після нам доведеться прибирати за цими нелюдами, лікувати фізичні і душевні рани людей, відновлювати зруйновані міста та села, щоб туди знов повернувся дитячий сміх, спокій батьків та злагода в сім'ях та суспільстві. Дуже не хотілося б вивчати горе, але його потрібно лікувати, пам'ятати, загоювати рани як на тілі людини, так і природі, містах, будівлях та спорудах. Історія пам'ятає багаторічну війну В'єтнаму, Грузії,

Осетії, другу світову, Сомалі, Іран, нажаль список занадто великий і описувати хто зробив більший внесок у відбудову було б несправедливо. Перелік може бути один – народ, який перемиг , і який зумів відбудувати уже заслуговує поваги всього світу.

Мета: в даній роботі зроблена спроба сформуванню новий концептуальний підхід в конкретній ситуації відбудови зруйнованої центральної частини міста з повагою до історії, живих і загиблих мешканців та збереження пам'яті для майбутніх поколінь. Робота передбачає традиційні методи реконструкції як основу так і передові світові зразки відновлення зруйнованого архітектурного надбання.

Виклад основного матеріалу. Невелике селище Бородянка має, як і багато подібних давню історію. Розташовано в південній частині Київського полісся. Перші спогади про Бородянку, як майбутнє населення датується 1190 роком. Саме на цьому місці було населення Козятичі. Проте у 1240 році воно було повністю зруйновано монголо-татарами. Як на диво дуже скоро на даному місці знову почали селитись люди і поселення було відбудоване. Як кажуть люди «мабуть намолене місце». [1, 2, 13]

Перша згадка про назву Бородянка відноситься на 1509 рік у грамоті польського короля, якою засвідчувалось право шляхтичів Мокаревичів на поселення Бородянка. Доля поселення була занадто складною, проте пережити і відновитись багато разів, не скореному населенню було під силу. З часів Київської Русі поселення побувало під владою монголо-татарів, поляків, литовців, московії, проте ніколи не могло змиритись з несправедливістю відносин до корінного населення – українців. Кілька століть населення Бородянка було полем битви з польською шляхтою. Взагалі населення зазнало всі можливі види влади: монголів, татарів, поляків, москалів, гайдамащина, козацтво, більшовизм. І це незначна частина спогадів. [2] Мабуть саме – тому що, поселення мало такі міцні українські корені воно завжди було таким бажаним до зміцнення та розвитку. Мабуть доля знову захотіла випробувати це селище на міцність у 21 столітті.

Оглядаючись в минуле століття дивуєшся як могло селище знову відродитись і досягти такого розвитку до 2022 року. Друга світова війна забрала сотні життів, і здавалось, що знову стати на ноги вже неможливо. Але мабуть, доля селища – жити вічно поки існує людство. (Рис.1)

І от знову – 2022 рік як і в 1941 році новий ворог вирішив «відновити» справедливість. Ворог який захотів щоб майже тисячу років історії просто зникли. Важко зрозуміти тих, хто прийшов убивати людей які до цього часу ділитись з ними і хлібом, і водою. Мабуть забаву таку вигадали, але занадто жорстоку по відношенню навіть до своїх рідних які залишились жити в Україні.

Рис. 1. Друга світова війна в смт Бородянка.[1]

На початок нинішньої війни в селищі проживало 12952 особи, що були забезпечені місцями роботи, розвинута соціальна інфраструктура. До нової адміністративної реформи селище Бородянка було центром адміністративного району. Району який після Чорнобильської трагедії прихистив і побудував ряд поселень для евакуйованих. [3]

Зима, ранок, 2022 рік початок нової історії Бородянки. Спочатку страшна руйнація, а тоді відновлення розпочате після звільнення від ворога. Що таке відновлення в даному випадку, це вшанування загиблих, вселити надію живим, що ніхто нездатний відібрати у них батьківщину де знайшли вічний спокій багато поколінь, відбудувати достойне для українця середовище проживання, відновити надію на світле мирне майбутнє, але закарбовувати на багато поколінь пам'ять яким підступним може бути вчорашній «старший брат».

Вдивляючись в стан руйнувань дуже важко уявити як з цим жити далі (Рис 2, 3) Крім чорних вікон, купи каміння понівеченої природи перед очима жителів, які мирно спали і тепер вже ніколи не зможуть прокинутись.

Архітекторам дуже важко уявити, що можна запропонувати на місці де побувала смерть щоб зберегти пам'ять, відновити спокій життя та сміх дітей.

Відновити житлові будинки на місці зруйнованих це ніби забути з часом, що було, залишити і піти на нові території, це неповага до історії поселення та наших предків. Сьогодні з'являється багато пропозицій з гарними новими будівлями, гарним благоустроєм, високим рівнем системи обслуговування, а як же бути з пам'яттю яка залишилась на кладовищі як через два покоління розказати яким може бути сусід-ворог. Тому такі пропозиції скоріше нагадують невдалу реставрацію історії, приховують сутність пам'яті українського народу.

Переглядаючи фотофіксацію зруйнованого міста та спілкуючись з жителями які пережили важкі часи, дали можливість поглянути на майбутнє ще з однієї позиції. До речі місцеві жителі згадують доволі сумні наслідки, звичайного, відновлення селища після війни 1941 – 1945 років. Місця де загинули жителі стали місцями психологічної нестабільності для майбутніх поколінь які призводили до трагічних наслідків.

Рис. 2. Наслідки бомбардувань росією Бородянки 01.03.2022р. [2]

Рис. 3. Наслідки бомбардувань росією Бородянки 01.03.2022р [2]

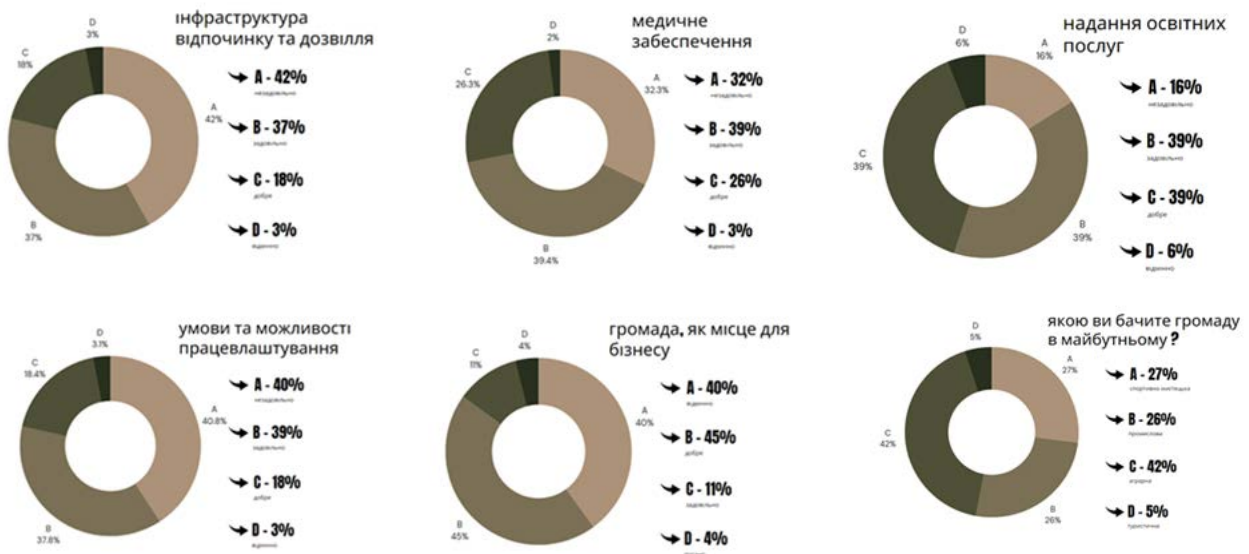

Рис. 4. Стан та перспективне бачення соціальної сфери смт Бородянка в довоєнний період.

Соціологічне опитування жителів дало і оптимістичні результати - вони будуть тут жити і відновлювати селище. Особливо це вселяє надію, небайдужість жителів до стану свого селища в довоєнний період. Оцінка побажань жителів змушує задуматись, що потрібно враховуватись в концепції відновлення. [7, 8]

На початок війни 2022 року центральна частина Бородянки сконцентрувала в собі усі основні види соціальної сфери необхідної для існування селища. (Рис 5)

Стан руйнації цієї зони показана на рис. 6. Дві реальності, які мають стати основою комунікації всіх поколінь в майбутньому.

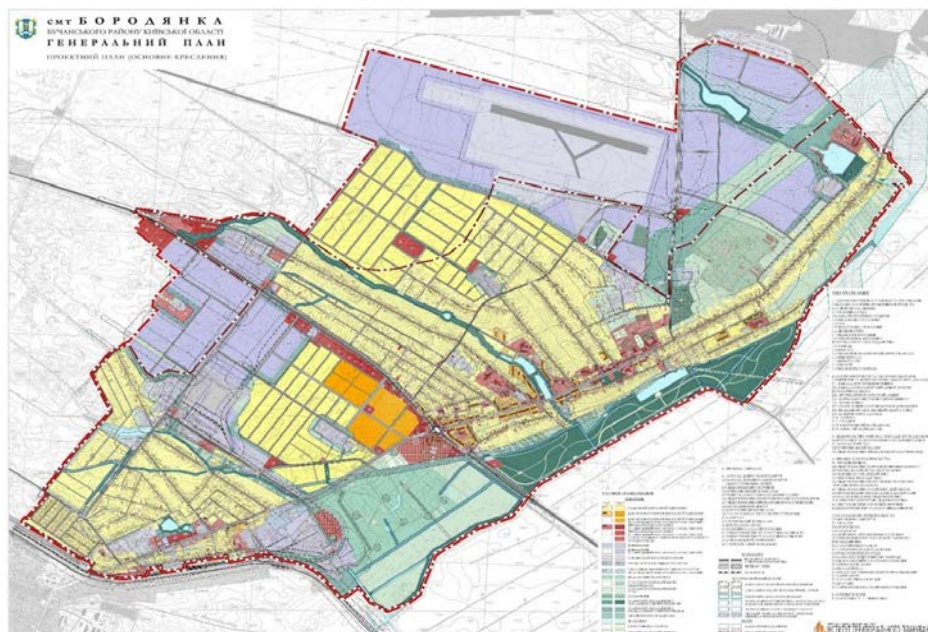

Рис 5. Існуючий стан центральної частини смт Бородянка. [3]

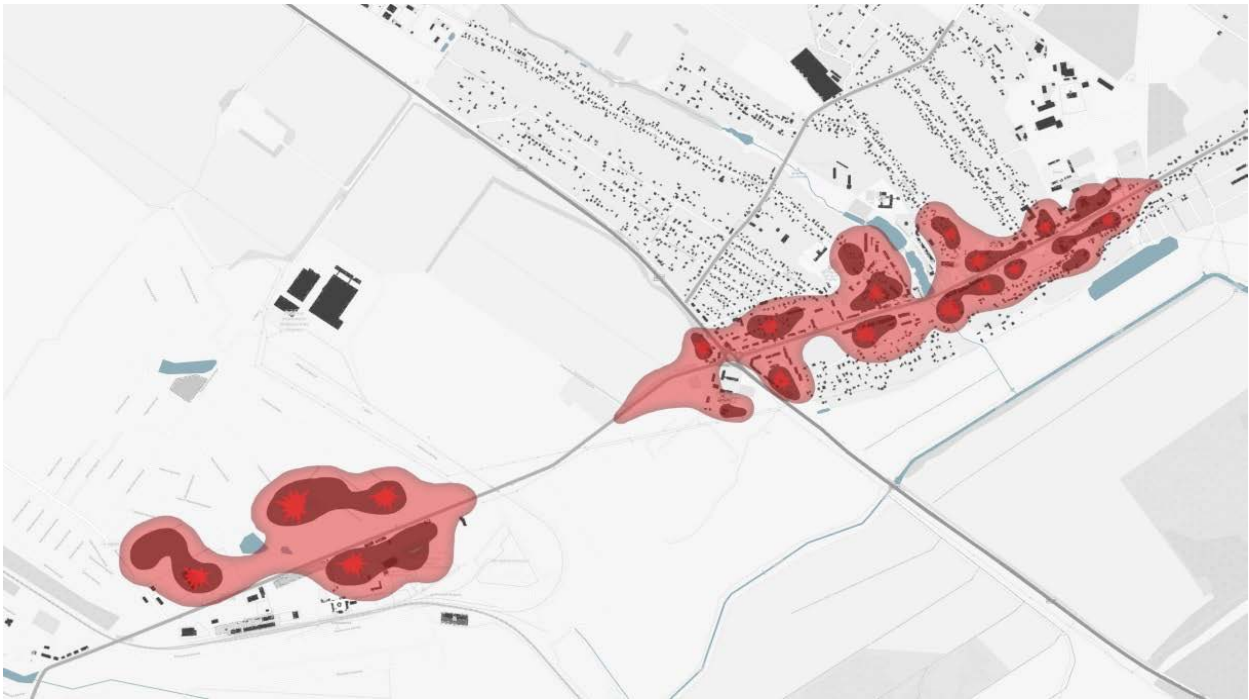

Рис 6. Зони значних руйнувань центральної частини селища Бородянка 2022р.

Перш ніж сформувати своє ставлення до селища Бородянка, було проаналізовано велику кількість прикладів подібного характеру, як зарубіжного, так і вітчизняного досвіду. Найбільш навчальними стали приклади по відновленню східної частини Лондона в другій світовій війні, центральної частини міста Варшава, центру Бейрута після військових дій 1990 року та інші.

З українських міст мабуть буде дуже важко проаналізувати, а причина одна, в другу світову війну було зруйновано майже все, що можна зруйнувати. Україна стала в черговий раз полігоном головних військових дій як і тепер.

Особливості стратегій відновлення в головному залежить від рівня нанесених руйнувань. Коли ми подивимось на приведені приклади, то неважко відмітити кілька основних підходів:

- При суцільних руйнаціях всіх будівель і споруд їх відновлення, швидка відбудова територій планувалась з перспективним функціональним використанням за потреб міста. В даному випадку функціональне наповнення не завжди відповідало тому, яке було до руйнації.

- Часткова руйнація вимагала більш делікатного відношення до уцілілих споруд та будинків, доповнення (замінного) зруйнованих не тільки новими, але з удосконаленням функціональної відповідності району вимогам міста або генерального плану.

- Зональне руйнування, що стосується комплексів міської території: житлових, промислових, соціальних, рекреаційних тощо. В даному випадку застосовувався метод пріоритету потреб населення.

Стратегія яку автор пропонує застосовувати базується на великій кількості наукових професійних досліджень архітекторів, соціологів, демографів економістів, культурологів, політиків та інших. [5, 6, 7, 8, 9]

Основу інформаційного ресурсу для формування бачення концепції зруйнованої центральної частини міста сформоване за матеріалами проекту стратегічного бачення майбутнього територіальної селищної громади Бородянка. За матеріалами бачення майбутньої громади населенням воно мало б бути двох видів:

- Модель сільськогосподарсько-логістичної громади;
- Модель аграрнопромислової громади.

На початок війни, як планувалось початок стратегії зростання та розвитку були сформовані сильні та слабкі сторони, можливості та загрози. На думку автора стратегічна модель побудована на соціологічному дослідженні зберігається і стане хорошим підґрунтям концепції відновлення центральної частини селища Бородянка.

Концептуальна модель базується на розглянутих існуючих культурних, природних та соціальних особливостях які знаходились завжди в дуже тісній залежності одне від одного. Запропонована модель може викликати як схвалення, так і спротив, але всяка думка має право на те щоб її вислухати, обговорити та усвідомити. (Рис.7, 8)

Стан руйнації центральної частини селища, де була сконцентрована вся соціальна, культурна адміністративна та інші суспільні елементи переплітались з житловою забудовою. Тому концепція будується на наступних завданнях, які потрібно вирішити:

- характер відновлення не є обов'язковим повторенням функціональних особливостей місця відновлення зруйнованих елементів.
- обов'язковий ревізійний перегляд якісних функціональних характеристик майбутнього центральної частини селища та порівняння з минулим;
- центральна частина має поєднувати в собі відновлену матеріальну, транспортну інфраструктуру, функціональну досконалість, соціальну зрозумілість всього того, що змусить по іншому подивитись на селище;
- центральна частина має створювати відчуття історії національної поваги та пам'яті;
- центральна частина – це територія де поділ різних вікових категорій, народностей знайдуть місце для порозуміння.

Саме створення вузлових елементів у вигляді скверів, бульварів, малих форм, інформаційних символів історії, культури, перемог та майбутніх візій повноцінного життя і відновленому селищі. [6, 8, 9, 11, 12]

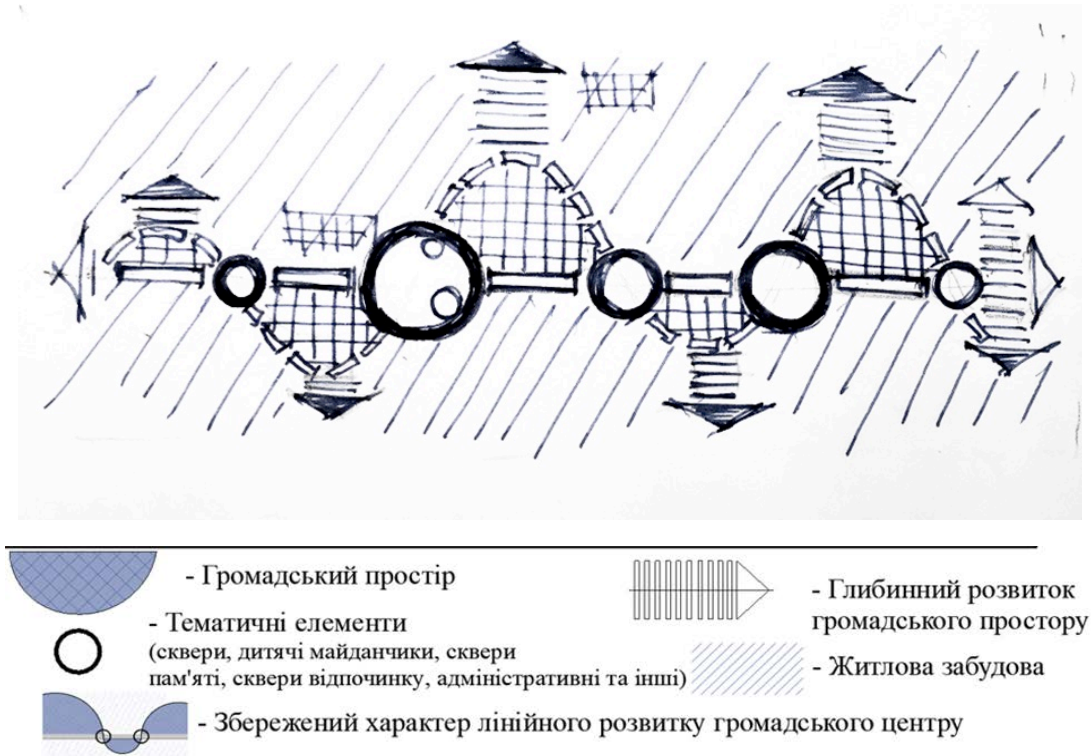

Рис 7. Лінійно-вузлова модель майбутньої соціалізації центральної зони смт Бородянка.

Рис 8. Система громадських просторів центральної частини смт Бородянка.

В кваліфікаційній роботі магістра архітектури планується надати візуальне бачення моделі лінійно-вузлового соціологічного відновлення центральної частини Бородянки за допомогою архітектурних та містобудівних методів. Деякі приклади наведено на рис.9

Рис 9. Варіанти можливого наповнення громадського простору елементами ландшафтного дизайну. [4]

Висновок. Проблема зруйнованих міст і сіл в процесі військових дій в Україні з кожним днем стає все актуальнішою. Невизначеність закінчення війни в часі, надважкі види руйнації від точкових до соціальних, втрат мирних жителів або втрати можливості просто жити, втрати на фронті кращих синів які змогли б розумно розбудувувати країну, запустити механізм історії вільної країни, надпотужні процеси вимушеної міграції дедалі набувають все більш важкого характеру. І в даній ситуації хоч якби не було важко потрібне розуміння, що нам і нашим дітям, онукам жити в цій країні, містах, селах, берегти те, що уціліло, а саме пам'ять хто ми, як ми вміємо жити, працювати, відпочивати, веселитись, а головне захищатись як наші діди та прадіди. Головне щоб процеси відбудови зробили як найменше помилок, які на жаль

вже проявляються кризь непрофесіоналізм різних ланок суспільства. Щоб не довелось через короткий час перебудувувати тому, що виснажена війною країна не заслуговує на наші помилки, особливо тих, хто відповідає за відбудову, а славні герої повертаючись бачили, що багато життів було віддано не дарма, - країна стала ще гарнішою, щоб на їхніх очах були тільки сльози радості і жителі Бородянки пишалися своїми героїчними мешканцями.

Відбудуємо обов'язково!

Дані приклади є баченням майбутнього Бородянки, що вже знайшли своє застосування в різних містах світу.

Список літератури

1. Українці у Першій світовій: "На пострадянському просторі - непередбачуване минуле". Історична правда. Інтернет ресурс: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2014/08/4/143924/>
2. "Бородянка – показательный пример": под завалами нашли уже 26 погибших. Украинская правда. Інтернет ресурс: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2022/04/8/7338026/>
3. Бородянка. Офіційний сайт Бородянської селищної ради. Інтернет ресурс: <https://bsr.gov.ua/>
4. Бородянка. Офіційний сайт Бородянської селищної ради. Пошукова система. Інтернет ресурс: <https://pinterest.com/>
5. Фомін І.О. Історичні аспекти архітектурної науки. Зб.наук.праць: Досвід та перспективи розвитку міст України. Київ, Логос. 2006. Вип. 10. С. 18-36.
6. Ладигіна І.В., Дубина Н.Г. Ландшафтна архітектура в умовах урбанізації. Навчальний посібник. Харків, ХНУБА. 2019. 192 с.
7. Черкес Б.С. Національна ідентичність як історична ознака архітектури міських громадських центрів. Зб.наук.праць: Досвід та перспективи розвитку міст України. Київ, Логос. 2006. Вип. 10. С. 61-81.
8. Онищенко-Швець Л. Функції громадських просторів міста: розвиток в часі та просторі. Зб.наук.праць: Досвід та перспективи розвитку міст України. Київ, Логос. 2013. С. 54-61.
9. Посацький Б. Музей в просторі міста. Зб.наук.праць: Досвід та перспективи розвитку міст України. Київ, Логос. 2013. С. 79-86.
10. Мардер А.П., Євреїнов Ю.М., Пламенитцька О.А. та ін. Архітектура. Короткий словник-довідник. Київ, Будівельник, 1995. 333 с.
11. ДБН Б22-12:2019 Планування та забудова територій (остаточна редакція). Київ, Мінрегіонбуд. 2019. 176 с.
12. Родичкин И.Д. Человек, среда, отдых. Київ, Будівельник. 1977. 160 с.

13. Географічна енциклопедія України. В 3-х т. Українська Радянська Енциклопедія ім. М.П. Бажана. 1990. Т.2.

master **Valeria Zozulyak**, assistant **Tatiana Korotkova**,
Doctor of Architecture, Professor **Viktor Yatsenko**,
Kiev National University of Construction and Architecture

CONCEPT OF SOCIOLOGISATION OF THE DEVELOPMENT OF THE CENTRAL ZONE OF BORODYANKA

This paper attempts to look at the pain caused to one of the many settlements and find ways and methods to heal it, to cure the wounds caused by the hostilities. An analysis of the long history of the Ukrainian people has revealed that the main argument at all times was national pride, strength, will, love of nature, labour, respect and memory for their ancestors, and preservation of all the heritage left to posterity. A look at the nature of the destruction makes architects look for new approaches to the recovery process. And it is the strength of social relations of the Ukrainian people that can perhaps be a new concept of socialisation of the reconstruction process, especially in areas where all the features of the people are manifested in public spaces, which in this case is the central part of the village of Borodyanka.

The concept does not imply a conventional reconstruction because a new generation will live in the city, but it should preserve the memory of its yesterday's past by giving it the opportunity to live, work, love and build a better country and its village than it was before the destruction. The article proposes the concept of complex thematic zones that will unite people, namely, raise the sociologisation of relations between residents of different age groups.

The task of the concept is to build a central space in the village where the history of the settlement will be traced, demonstrating the energy power that the residents had in overcoming difficult times and the power of joy and desire to live and love their settlement. And it is extremely important to try to reflect the history with elements that are still understandable to everyone: landscaping, information, spirituality and gratitude.

Keywords: concept; destruction; history; territorial community; village; resource potential; functional zoning.

REFERENCES

1. Ukraintsi u Pershii svitovii: "Na postradianskomu prostori - neperedbachuvane mynule". Istorychna pravda. Internet resurs: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2014/08/4/143924/> {in Ukrainian}

2. "Borodianka – pokazatelnyi prymer": pod zavalamy nashly uzhe 26 pohybshykh. Ukraynskkaia pravda. Internet resurs: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2022/04/8/7338026/> {in Ukrainian}
3. Borodianka. Ofitsiinyi sait Borodianskoi selyshchnoi rady. Internet resurs: <https://bsr.gov.ua/> {in Ukrainian}
4. Borodianka. Ofitsiinyi sait Borodianskoi selyshchnoi rady. Poshukova systema. Internet resurs: <https://pinterest.com/> {in Ukrainian}
5. Fomin I.O. (2006). Istorychni aspekty arkhitekturnoi nauky. *Zb.nauk.prats: Dosvid ta perspektyvy rozvytku mist Ukrainy*. Kyiv, Lohos.. Vyp. 10. P. 18-36. {in Ukrainian}
6. Ladyhina I.V., Dubyna N.H. (2019) Landshaftna arkhitektura v umovakh urbanizatsii. Navchalnyi posibnyk. Kharkiv, KhNUBA. 192 p. {in Ukrainian}
7. Cherkes B.S. (2006) Natsionalna identychnist yak istorychna oznaka arkhitektury miskykh hromadskykh tsentriv. *Zb.nauk.prats: Dosvid ta perspektyvy rozvytku mist Ukrainy*. Kyiv, Lohos.. Vyp. 10. P. 61-81. {in Ukrainian}
8. Onyshchenko-Shvets L. (2013). Funktsii hromadskykh prostoriv mista: rozvytok v chasi ta prostori. *Zb.nauk.prats: Dosvid ta perspektyvy rozvytku mist Ukrainy*. Kyiv, Lohos. P. 54-61. {in Ukrainian}
9. Posatskyi B. (2013). Muzei v prostori mista. *Zb.nauk.prats: Dosvid ta perspektyvy rozvytku mist Ukrainy*. Kyiv, Lohos. P. 79-86. {in Ukrainian}
10. Marder A.P., Yevreinov Yu.M., Plamenyttska O.A. ta in. (1995). *Arkhitektura. Korotkyi slovnyk-dovidnyk*. Kyiv, Budivelnyk. 333 p. {in Ukrainian}
11. DNB B22-12:2019. (2019). *Planuvannia ta zabudova terytorii (ostatocna redaktsiia)*. Kyiv, Minrehionbud. 176 p. {in Ukrainian}
12. Rodychkyn Y.D. (1977). *Chelovek, sreda, otdыkh*. Kyiv, Budivelnyk. 160 p.
13. *Neohrafichna entsyklopediia Ukrainy*. (1990). V 3-kh t. *Ukrainska Radianska Entsyklopediia im. M.P.Bazhana*. T.2. {in Ukrainian}